

UDK: 37.015.3(075)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14651834>

TALABALARNI XALQ OG'ZAKI IJODI VOSITASIDA VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ВОСПИТАНИЯ ПАТРИОТИЗМА У СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR EDUCATING PATRIOTISM IN STUDENTS THROUGH THE MEANS OF FOLK ART

Solijonov Yahyojon Abdulvohid o'g'li

Farg'ona davlat universiteti,

“Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi magistranti

E-mail: yahyojonsolijonov0996@gmail.com / Tel.: (+998-93) 647-47-64

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9044-4392>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda xalq og'zaki ijodining o'rni va ahamiyati hamda xalq og'zaki ijodi vositalarini qo'llash orqali talabalarda vatanparvarlik ruhini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish maqsad qilingan. Shuningdek, maqolada talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda o'zbek xalq ertaklari, dostonlari, maqollari va xalq qo'shiqlari kabi ijodiy meroslardan foydalanishning usullari va yondashuvlari batafsil tahlil etiladi. Maqola so'ngida xulosalar va ishlab chiqilgan ilmiy-metodik tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: *xalq og'zaki ijodi, ertak, maqol, doston, yondashuv, milliy tarbiya, vatanparvarlik, qadriyat, folklor, milliy meros*

Аннотация.

Целью данной статьи является разработка предложений и рекомендаций о роли и значении фольклора в воспитании студентов высшей школы в духе патриотизма и педагогических условиях повышения духа патриотизма у студентов с помощью средств фольклора. Также в статье подробно анализируются методы и подходы использования творческого наследия, такого как узбекские народные сказки, былины, пословицы и народные песни, для воспитания учащихся в духе патриотизма. В конце статьи представлены выводы и разработанные научно-методические рекомендации.

Ключевые слова: фольклор, сказка, пословица, эпос, подход, национальное воспитание, патриотизм, ценность, фольклор, национальное наследие

Abstract.

The purpose of this article is to develop suggestions and recommendations on the role and importance of folklore in educating students of higher education in the spirit of patriotism and the pedagogical conditions for increasing the spirit of patriotism in students by using the tools of folklore. Also, the article analyzes in detail the methods and approaches of using creative heritage such as Uzbek folk tales, epics, proverbs and folk songs to educate students in the spirit of patriotism. At the end of the article, the conclusions and developed scientific-methodological recommendations are presented.

Key words: *folklore, fairy tale, proverb, epic, approach, national education, patriotism, value, folklore, national heritage*

KIRISH

Vatanparvarlik yosh avlodning ma'naviy kamoloti va ijtimoiy faolligini oshirishda muhim omil bo'lib, millatning kelajagini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Bugungi kunda Talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash davlat va jamiyat oldida turgan dolzarb vazifalardan biridir. Ushbu jarayonda xalq og'zaki ijodiyoti, jumladan, xalq qo'shiqlari, dostonlar, ertaklar va maqollar alohida o'rin tutadi. Chunki xalq og'zaki ijodi avloddan-avlodga o'tib kelgan, milliy qadriyatlar va urf-odatlarini aks ettirgan holda, Talabalarining vatanparvarlik tuyg'ularini kuchaytirishga xizmat qiladi

Xalq og'zaki ijodi talabalarga Vatanga sadoqat, jasorat va birlik g'oyalarini singdirish vositasi sifatida qimmatli hisoblanadi. Ushbu asarlar ulug' ajdodlarimizning jasorati va fidoyiligi haqida hikoya qiladi, ularni g'ururlanish va ularga ergashishga undaydi. Talabalar ushbu asarlarni o'rganish orqali o'zlarida milliy o'zlikni, milliy faxr tuyg'usini shakllantiradi va mustaqil davlat ravnaqiga hissa qo'shishga intiladi.

Shu nuqtai nazardan, Talabalarni xalq og'zaki ijodi vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonining samaradorligini oshirish uchun pedagogik shart-sharoitlarni yaratish zarur. Bunga ta'lim jarayonida xalq og'zaki ijodi namunalarini o'qitishning samarali metodikalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish, shuningdek, Talabalarni ijodiy va mustaqil fikrlashga undovchi faoliyatlar bilan shug'ullantirish kiradi. Mazkur maqolada Talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning pedagogik shart-sharoitlari, xalq og'zaki ijodidan foydalanish usullari va ularning ta'lim tizimiga integratsiyasi haqida so'z yuritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O'zbek olimlari orasida xalq og'zaki ijodi vositasida talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash borasida ish olib borgan bir qancha taniqli tadqiqotchilar mavjud.

Quyida ushbu sohada faoliyat yuritgan ba’zi mashhur olimlar va ularning ishlari keltirilgan:

M.Q.Qori-Niyoziy – pedagog va folklorshunos. Uning ilmiy ishlari xalq og‘zaki ijodining tarbiyaviy ahamiyatiga bag‘ishlangan bo‘lib, talabalar orasida vatanparvarlik va milliy qadriyatlarga sadoqatni shakllantirish yo‘llarini o‘rgangan.

H.Zarifov – folklorshunos olim, u xalq dostonlari, qo‘shiqlari va ertaklarining tarbiyaviy jihatlarini chuqur o‘rgangan va ularni ta’lim jarayoniga kiritish haqida tavsiyalar bergan.

T.Mirzayev – folklor va adabiyotshunos. Uning ishlari xalq og‘zaki ijodining tarbiyaviy funksiyasiga bag‘ishlangan bo‘lib, milliy ongni shakllantirishda xalq ijodining ahamiyatini ta’kidlagan.

A.Shoniyozov – tarixchi va etnolog. U xalq an‘analari va urf-odatlarini talabalarni tarbiyalashda qo‘llash bo‘yicha ilmiy ishlari bilan tanilgan.

M.Xoldorova – o‘zbek folklori va uning ta’limdagi ahamiyatini tadqiq qilgan olim. U talabalarni milliy g‘urur va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun xalq og‘zaki ijodidan foydalanish usullari haqida tadqiqotlar olib brogan. Bu olimlarning asarlari va tadqiqotlari talabalarda milliy ong va vatanparvarlik ruhini shakllantirishda xalq og‘zaki ijodining ahamiyatini keng yoritgan va ta’lim tizimida qo‘llash uchun asos yaratgan.

Bundan tashqari o‘zbek olimlarining talabalarni xalq pedagogikasi vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash borasidagi ilmiy ishlari ko‘plab tadqiqot va tajribalarga asoslangan. Ushbu ilmiy ishlar turli davrlarda olib borilib, milliy qadriyatlar va an‘analarni hisobga olgan holda shakllantirilgan. Asosan, quyidagi yo‘nalishlarda tadqiqotlar o‘tkazilgan:

1. O‘zbek olimlari xalq pedagogikasini, ya’ni an‘anaviy o‘qitish va tarbiya usullarini chuqur o‘rganib, ularning talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdagi ahamiyatini ochib berishgan. Bu usullar xalq qo‘shiqlari, maqollar, dostonlar va turli an‘analar orqali talabalarda milliy g‘urur va vatanparvarlik hissini shakllantirishda ishlatiladi.

2. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, ota-onalar va mahalla faoliyatining talabalar tarbiyasidagi roli katta ahamiyatga ega. O‘zbek olimlari xalq pedagogikasini oilaviy va mahalliy tarbiyaning ajralmas qismi sifatida ko‘rib, u orqali yosh avlodni Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash usullarini taklif etishgan.

3. O‘zbek pedagoglari va olimlari maktab darsliklariga xalq pedagogikasining elementlarini kiritish orqali ta’lim jarayonini milliy ruhda rivojlantirish yo‘llarini ishlab chiqqan. Bu esa o‘quvchilarni tarixiy va milliy qadriyatlarga asoslangan bilimlarni egallashiga yordam beradi.

4. O'zbek olimlari vatanparvarlik tarbiyasiga bag'ishlangan ilmiy anjumanlar va seminarlar o'tkazib, ushbu mavzuda ko'plab ilmiy maqolalar va monografiyalar yozishgan. Bu nashrlar talabalarga milliy ong va tarixiy merosni tushuntirishda katta manba sifatida xizmat qiladi.

5. Ilmiy ishlar doirasida o'tkazilgan so'rovlar va tajribalar talabalarning vatanparvarlik darajasini oshirish uchun qaysi pedagogik usullar samaraliroq ekanligini aniqlashga qaratilgan. Ushbu tadqiqotlar xalq og'zaki ijodi va tarixiy hikoyalarni tarbiya vositasi sifatida ishlatishning ahamiyatini ko'rsatib bergan

Shunday qilib, o'zbek olimlari xalq pedagogikasi asosida vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirish yo'nalishida ko'plab ilmiy ishlar va tadqiqotlar amalga oshirgan, ular talabalarda milliy ong va vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishga qaratilgan.

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Talabalarni xalq og'zaki ijodi vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning pedagogik shart-sharoitlari samaradorligini ta'minlash uchun amalga oshirilgan tadqiqot va tajribalar bir qator ijobiy natijalarni ko'rsatadi. Quyida bunday pedagogik yondashuvning asosiy natijalari keltirilgan: 1) milliy ong va g'ururning shakllanishi (xalq og'zaki ijodi vositalaridan foydalanish, masalan, dostonlar, ertaklar va qo'shiqlar orqali talabalar orasida milliy ong va g'urur shakllantirilgan. Ushbu ijodiy asarlar yosh avlodning tarixiy xotirasini mustahkamlab, ularda o'z millatiga sadoqat va faxr tuyg'usini rivojlantirishga xizmat qiladi); 2) axloqiy qadriyatlarning shakllanishi (xalq og'zaki ijodi axloqiy qadriyatlarni etkazishning samarali vositasi hisoblanadi. Ushbu usul yordamida talabalar halollik, mardlik, mehri-shafqat, adolat kabi vatanparvarlik ruhidagi qadriyatlarni oson qabul qiladi va ularga amal qilishni o'rganadi); 3) vatanparvarlik hislarining kuchayishi (tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xalq og'zaki ijodi vositalarini tarbiyaviy jarayonga joriy etish talabalarning vatanparvarlik his-tuyg'ularini oshiradi. Ular o'z yurti tarixi, madaniyati va an'analariga hurmat bilan qaray boshlaydi); 4) ta'limga qiziqishning ortishi (o'quv jarayonida xalq og'zaki ijodiy asarlaridan foydalanish ta'limga qiziqishni oshiradi. Yashirin pedagogik motivlar orqali tarbiyalash bolalarga ta'lim jarayonini qiziqarli va mazmunli qilib ko'rsatadi); 5) jamoaviylik (xalq qo'shiqlari va dostonlari ko'pincha jamoa bo'lib ijro etilganligi uchun bu vositalar bolalarda jamoaviylik ruhini kuchaytiradi. Shu orqali ular o'zini jamiyatning muhim bir qismi sifatida his qilishadi va yurt oldidagi burchini anglay boshlashadi); 6) kommunikativ ko'nikmalarning rivojlanishi (o'zbek xalq ijodi orqali tarbiyaviy faoliyatlar dialog va munozaralar shaklida o'tkazilganda, talabalarning muloqot qilish ko'nikmalari rivojlanadi. Bu, o'z navbatida, ularni o'z fikrini aniq va ravon ifodalashga hamda o'z milliy an'analarini boshqalar oldida himoya qilishga o'rgatadi).

Talabalarni xalq og'zaki ijodi vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga doir pedagogik jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun quyidagi shart-sharoitlar alohida ahamiyatga ega:

- ta’lim dasturlariga integratsiya qilish (talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun xalq og‘zaki ijodiy asarlarini ta’lim dasturlariga kiritish zarur. Ammo bu jarayonda o‘quv dasturlarining haddan tashqari yuklanishi yoki o‘quvchilar tomonidan mazkur mavzularning yetarlicha qiziqarli bo‘lmasligi xavfi mavjud. Ta’lim dasturlariga xalq ijodini kiritish qanchalik muvozanatli va samarali amalga oshirilsa, ta’siri shunchalik yuqori bo‘ladi);

- interaktiv metodlardan foydalanish (ta’lim jarayonida xalq og‘zaki ijodi elementlaridan foydalanishda interaktiv usullarni qo‘llash talabalar uchun ta’limni qiziqarli va esda qolarli qiladi. Bu jarayon ko‘rgazmali vositalar, sahna chiqishlari va munozaralar orqali osonlashtiriladi. Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv metodlar orqali talabalar xalq ijodiyoti orqali vatanparvarlik g‘oyalarini nafaqat qabul qiladi, balki uni o‘z hayotida qo‘llashni o‘rganadi);

- o‘qituvchilarning tayyorgarligi (xalq og‘zaki ijodidan samarali foydalanish uchun o‘qituvchilar kerakli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim. Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, bu borada o‘qituvchilarni maxsus kurslar va seminarlar orqali tayyorlash muhim. O‘qituvchilarning milliy merosni tushunish va uni talabalar orasida tarqatish mahorati vatanparvarlik tarbiyasining sifatini belgilaydi);

- muhit va resurslar bilan ta’minlanganlik (xalq og‘zaki ijodi vositasida tarbiya berishda ijobiy natijalarga erishish uchun talabalar ta’lim jarayonida foydalanadigan muhit va resurslar katta rol o‘ynaydi. Adabiyotlar, dostonlar, ertaklar va sahna ko‘rinishlari uchun zarur materiallar mavjud bo‘lishi lozim. Muhokamalarda ko‘rsatiladiki, kerakli resurslarning yetishmasligi jarayonning samaradorligini pasaytirishi mumkin);

- oila va mahalla ishtiroki (talabalarni xalq og‘zaki ijodi orqali vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda oila va mahalla muhim qo‘llab-quvvatlovchi omillardan biridir. Uydagi va mahalladagi muhit bu ta’limiy jarayonni mustahkamlab, o‘zaro bog‘liqlik va birlik hissini oshiradi. Oila va mahalla bilan hamkorlik o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishi, shuningdek, milliy qadriyatlarning avlodlar orasida uzluksiz uzatilishiga yordam beradi).

Talabalarni xalq og‘zaki ijodi vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonining qanchalik kompleks va ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatadi. To‘g‘ri shart-sharoitlarni yaratish orqali ushbu pedagogik usul yosh avlodni milliy qadriyatlarga sadoqatli va vatanparvar insonlar sifatida tarbiyalashda katta samara beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, talabalarni xalq og‘zaki ijodi vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash bugungi taraqqiy etib borayotgan zamonda ularda vatanga muhabbat, vatanni sevgi kabi tushunchalarni anglatishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Buning uchun avvalo xalq og‘zaki ijodini ta’lim dasturlariga kiritish, ulardan talabalar

faoliyatida ko'proq foydalanish, doimiy monitoring va tahlil etib boorish zarur deb hisboylaymiz. Ushbu shart-sharoitlarni samarali tashkil qilish talabalarni xalq og'zaki ijodi orqali vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning muvaffaqiyatini ta'minlaydi, ularning milliy g'urur va sadoqat tuyg'usini kuchaytiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev, Sh. (2017) Buyuk kelajagimizni mard va oliy janob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: "O'zbekiston" NMIU.
2. Abdullayev, N. (2015). Xalq og'zaki ijodini o'qitishda pedagogik usullar. Toshkent: "O'qituvchi".
3. Askarov, Sh. (2018). Vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik asoslari. Samarqand: "Samarqand davlat universiteti" nashriyoti.
4. G'ulomov, A. (2019). Xalq og'zaki ijodi va uning yoshlarni tarbiyalashdagi o'rni. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Ismailov, M. (2017). Pedagogika va xalq og'zaki ijodi: tamoyillar va usullar. Toshkent: "O'zMU".
6. Karimov, I. (2016). O'zbek xalqining boy ma'naviy merosi va uning tarbiyasi. Toshkent: "O'zbekiston".
7. Muminov, O. (2020). Yoshlar tarbiyasida xalq og'zaki ijodining o'rni. Toshkent: "Iqtisodiyot va siyosat".
8. Rasulova, M. (2018). Vatanparvarlik tarbiyasining zamonaviy pedagogik texnologiyalari. Buxoro: "Buxoro davlat universiteti".
9. Siddiqov, S. (2020). Xalq og'zaki ijodi vositalarida yoshlar tarbiyasining asosiy yo'nalishlari. Toshkent: "O'zbekiston ta'limi".
10. Xojaeva, N. (2021). Pedagogik shart-sharoitlar va vatanparvarlik tarbiyasi. Andijon: "Andijon davlat universiteti".
11. Yuldoshev, A. (2017). Xalq og'zaki ijodi va uning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati. Toshkent: "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi".